

POSLEDNÍ PENALTA FARUKA HADŽIBEGIČE

Fotbal a rozpad Jugoslávie má víc průsečíků, než by se mohlo zdát. Poslední kapitán týmu této země přemýšlí, proč se z jeho známých stali váleční zločinci.

GUILLAUME NARGUET

Byl to poslední kop jugoslávského fotbalisty na velkém šampionátu. Třicátého června 1990 ve Florencii vypadla po penaltách Jugoslávie s Argentinou ve čtvrtfinále mistrovství světa. Faruk Hadžibegič nedal pátou, rozhodující penaltu. O rok později vypukly první boje války v Jugoslávii. Co kdyby ale svoji penaltu bosenský kapitán ze Sarajeva přece jen proměnil? Co kdyby Jugoslávie postoupila do semifinále a do finále? Co kdyby vyhrála mistrovství světa? Měla na to tým. Změnilo by to něco? Zeptali jsme se přímo Faruka Hadžibegiče, který má už řadu let svůj domov ve Francii.

On sám touto vzpomínkou nežije. Nicméně vypravuje ji zcela ochotně, občas dokonce i pobaveně. Vždyť od toho osudového dne je tato neproměněná penalta součástí jeho „já“ a jeho

životního příběhu, jak potvrzuje tato skoro neuvěřitelná historika:

„Ještě před nedávnem jsem cestoval na poslední chvíli z Paříže do Sarajeva kvůli naléhavé události. Přiletěl jsem proto nejdřív na letiště v Bělehradu a šel jsem na pasovou kontrolu. Dávám své doklady srbskému celníkovi, který čte mé jméno nahlas: ‚Faruk Hadžibegič...‘ ‚Ano, to jsem já,‘ odpovídám. Pán zvedá oči, usmívá se na mě a povzdechne si: ‚Ano, vím, že jste to vy! Ach jo, možná by věci proběhly jinak, kdybyste tu penaltu dal, vidíte?‘ Omluvil jsem se mu a šel jsem si vyzvednout auto, které jsem měl pronajaté. Pokračoval jsem směrem do Chorvatska, kde mě na hranici zastavil další celník: ‚Halt! Papiere!‘ Ukazuju mu tedy svůj pas a scéna se opakuje.

Chorvatský policista zvedá oči, chvíli se na mě dívá... „No jo, ta penalta... Kdybyste ji tehdy proměnil... Co tady s vámi máme dělat?“ Pustil mě, samozřejmě, a já mohl jet konečně dál směrem do své rodné Bosny. Jenže, co se tam nestalo? I Bosenský celník mě zastavil. Jediné, v čem se lišil od svého srbského a chorvatského kolegy, bylo, že byl mladší. V roce 1990 možná ještě ani nebyl na světě. Dívá se na moje doklady, mumlá něco mezi zuby a ptá se mě, zda si může přisednout ke mně do auta. Tam vytahuje svůj telefon, přibližuje svůj obličej k mému, společně si nás fotí, načež prohlásí: „Fotka není pro mě, ale pro mého otce. Mnohokrát mi už o vás vyprávěl. Že prý kdybyste tu penaltu...“ Už jsem si zvykl. Stává se to tak osmkrát z deseti případů, když potkám nějakého Jugoslávce.“

Onu zatracenou penaltu Faruk opravdu nekopl moc dobře – což sám ví nejlépe, a tak ji vyrazil argentinský brankář Sergio Goycochea. A ten si svoji chvíli slávy užil místo něj. To, že Dragan Stojkovič ani Diego Maradona neuspěli v tomtéž rozstřelu těsně před ním, už všichni zapomněli. Kapitán Faruk byl pátý a poslední

exekutor. Neměl jím sice původně vůbec být (níže si přečtete proč), to ale nemění nic na tom, že jako takový prostě selhal. Po nudné remíze 0:0 a penaltách (3:2) Argentina postoupila do semifinále mistrovství světa v Itálii. Na úkor Jugoslávie, která si pak už na velkém šampionátu žádný další zápas nezahrála. O dva roky později již zuřila válka v Bosně a Hercegovině a UEFA radši na poslední chvíli vyloučila Jugoslávii ze závěrečného turnaje mistrovství Evropy ve Švédsku.

O této penaltě napsal bývalý italský válečný zpravodaj na Balkáně Gigi Riva (jmenovec jednoho z nejslavnějších útočníků historie italského fotbalu) knihu *L'ultimo rigore di Faruk: Una storia di calcio e di guerra* (Farukova poslední penalta: Příběh fotbalu a války). S Farukem, který ještě na podzim minulého roku trénoval druholigový klub Valenciennes na severu Francie, ale jinak žije se svou rodinou v 16. obvodu v Paříži, jsme se sešli na jaře v bistro v centru města Lille, kam přijel kvůli natáčení pořadu pro místní rozhlasovou stanici. Během dobrých dvou hodin jsme se pokusili „přeočít“ videokazetu jeho fascinujícího příběhu...

„Víte, mojí výhodou je, že jsem pozitivně uvažující člověk. Snažím se vzpomínat jen na to dobré. Narodil jsem se, vyrostl a žil ve výjimečné zemi, kterou Jugoslávie byla. Sarajevo bylo úžasné místo k životu. Proto vzpomínám především na šťastné roky, které jsem tam prožil. Na nádherné roky ve škole. Měl jsem i to štěstí, že jako dítě jsem mohl začít hrát fotbal v klubu svého srdce – FK Sarajevo, kterému jsem nakonec pomáhal už jako profesionální hráč získat jeho druhý titul v historii. Zahrál jsem si na mistrovství Evropy (v roce 1984 – pozn. red.) a na mistrovství světa s jugoslavským národním mužstvem. Byl jsem i kapitánem tohoto mužstva. O tento životní postoj jsem se vždy snažil dělit se svou manželkou a dvěma dcerami. Je velmi jednoduchý a zároveň extrémně náročný: spočívá v tom, že v každé věci, i v té nejhorší, se musí najít něco pozitivního. Ta filozofie, ta víra, že zítřek bude lepší a hezčí, než byl včerejšek, byla vždy mým hnacím motorem,“ říká důrazným tónem.

„Ono nelze žít, a přitom se hrabat ve smutku. Ani válka nemůže zničit všechny šťastné roky, které jsme všichni společně

prožili. Myslím si to samé, i co se týká fotbalu. Hráli jsme přece všichni ve stejném dresu a pod jednou vlajkou. Fungovalo to? Fungovalo. Sport za válku nemůže. Válka je politická záležitost. My hráči jsme mezi sebou problémy neměli. Vycházeli jsme spolu vždy dobře. Statisíce lidí zemřely a čtyři až pět milionů jich muselo utéct. Přesto otázka dnes podle mě zůstává stejná jako tehdy: Proč? Proč jsme válkou zničili tak nádhernou zemi s tak úžasnou atmosférou, jakou byla Jugoslávie? Podívejte se na politickou, ekonomickou i sportovní situaci všech zemí bývalé Jugoslávie. V každé z nich je dnes situace horší, než byla před válkou. Zatímco svět jde dopředu, my jsme udělali krok dozadu. A kdyby jeden krok... Přesto chci zůstat pozitivní.“

Omlouvám se, ale tohle zní spíše jako závěr rozhovoru než začátek, a popravdě jste mě tím trochu vykolejil. Nechám vás tedy ještě chvíli pokračovat, pak uvidíme, co dál...

„Že se něco skutečně děje, jsem si začal postupně uvědomovat ve druhé polovině osmdesátých let. Moje první zahraniční

angažmá bylo v Realu Betis (Sevilla), kam jsem přestoupil v létě 1985, a až tam se mě jednou před tréninkem jeden španělský spoluhráč zeptal, co se u nás děje, že něco viděl ve zprávách v televizi. Netušil jsem, o čem mluví. V Jugoslávii jsme žili v jakési bublině, mysleli jsme si, že se nám nemůže nic stát. Jenže když jsem pak o dva roky později přestoupil do francouzské ligy do Sochaux, zopakovalo se to. Jeden zástupce automobilové firmy, od které jsem chtěl, aby podporovala FK Sarajevo, se mi přiznal, že se bojí do toho jít, protože situace u nás je nejistá. Takže mi vše vlastně docházelo hlavně díky zprávám ze zahraničí.“

Docela překvapující nicméně je, že jste si celou vážnost situace naplno uvědomil až při posledním přípravném zápase před mistrovstvím světa proti Nizozemsku v Záhřebu 3. června 1990...

„Ano, na stadionu Maksimir. Byl to šok. Bylo to vůbec poprvé, co jsem zažil, aby jugoslávská reprezentace byla celý zápas vypískávána svými vlastními fanoušky. Zprvu jsem si na hřišti ani neuvědomoval, co se děje. Pamatuji si,

že jsem řekl svým spoluhráčům, že to nevadí. Zápas proběhl bez problémů. Gullit, Van Basten, Rijkaard a všechny holandské hvězdy byli v nejlepší formě. Až po zápase jsme začali ten pískot řešit. Jak to bylo vůbec možné? Nikdo z hráčů před výkopem nic netušil. Ani pak na turnaji nebyl žádný problém. Drželi jsme všichni při sobě a bylo jedno, jestli ten pochází ze Srbska, tamten z Chorvatska, z Bosny, Make donie nebo Slovinska. Soudržnost v týmu opravdu nechyběla. Vím, o čem mluvím, byl jsem kapitánem. Vše se začalo měnit až po návratu z Itálie.“

Jak tedy?

„Pokud si dobře pamatuju, myslím, že to byli Slovinci, kteří jako první řekli, že už nechtějí reprezentovat Jugoslávii. Poslední zápas, který jsme v mých očích odehráli všichni společně, byl v Amsterdamu v březnu 1992. A když říkám ‚všichni společně‘, mám na mysli to, že si trenér vybral nejlepší hráče bez ohledu na jejich národnost. Prohráli jsme 1:2. Poté soudržná jugoslávská reprezentace přestala existovat. Už předtím spadly první bomby ve Slovinsku a přemýšlel jsem o tom, jak je vůbec

možné, že Jugoslávci bombardují jiné Jugoslávce na vlastním území! Nicméně následovala referenda v různých zemích a celkové napětí bylo čím dál citelnější. Řekl jsem tehdy své manželce, že nemohu být kapitánem týmu země, jejíž armáda napadá své občany. Byl jsem blb, že jsem si tohle všechno neuvědomil dříve. Začalo to ve Slovinsku, pokračovalo to v Chorvatsku a víme, jak to dopadlo v Bosně. Zavolał jsem předsedovi svazu a trenérovi Ivicovi Osimovi a oznámil jsem jim, že končím kvůli válce. Poprosil jsem je, aby mě už nepovolávali. Už jsem nemohl pokračovat. Byla to otázka svědomí.“

Byli jiní hráči, kteří se rozhodli podobně jako vy?

„Byli hráči, kteří se rozhodli reprezentovat svoji vlastní, novou zemi. Nevyčítám jim to. Někteří byli chytřejší než já, jiní možná méně stateční. Nicméně znám hráče, které jsem viděl brečet, když nemohli hrát za Jugoslávii, a kteří pak ochotně přispěchali s vlajkou své nové země. Neviním je, ať každý neсе odpovědnost za své činy.“

Trochu mě ve vašem vyprávění překvapuje, že se nezmiňu-

jete o jedné velmi dobře známé a velmi násilné události, a sice o té takzvané rvačce fotbalových fanoušků, která se odehrála měsíc před odjezdem na MS v Záhřebu na tomtéž stadionu Maksimir mezi místními chuligány Dinama a jejich rivaly z Crvené zvezdy v čele s Željkiem Ražnatovičem, přezdíváný Arkan. K útoku na policistu se tehdy přímo na trávníku odhodlal i kapitán Dinama Zvonimir Boban, který pak za svůj čin dostal od fotbalového svazu Jugoslávie několikaměsíční distanc a nemohl jet na MS.

„Boban... Nedávno jsem si s ním v novinách přečetl rozhovor, ve kterém tvrdil, že by se i dnes zachoval stejně jako tehdy. Bobana znám osobně a nesoudím ho. Zaútočit na policistu, to se za určitých okolností asi může stát každému z nás. Nicméně si myslím, že to, co říká, není pravda. Respektive to není moje pravda. Já jsem ale v té době žil v zahraničí, daleko od napětí, které panovalo v Záhřebu nebo v Bělehradu. Proto jsem některé věci nevnímал nebo cítil jinak. Víм, že Boban je v Chorvatsku velmi populární svým patriotismem a že prohlásil, že jeho sen je zahrát si

za Chorvatsko. Proč ne? I Siniša Mihajlovič, jenž měl chorvatskou matku a srbského otce, se nechal později vyfotit s Arkanem... Ještě jednou, byla to jejich volba. Každý se mohl rozhodnout svobodně a podle svého svědomí. Nicméně Boban pro mě zůstává především vynikající fotbalista, jeden z nejlepších v historii Jugoslávie, a můj spoluhráč v reprezentaci. A když necháme stranou politiku, tak vím, že Zvonimir byl dobrý chlap.“

Jaké byly vztahy mezi hráči v jugoslávské době? Neexistovaly přece jen různé národnostní skupinky?

„Ne. Mohu vás ujistit, že ne. Reprezentoval jsem Jugoslávii deset let od roku 1982, odehrál jsem za ni 61 zápasů, takže snad vím, o čem mluvím. Je přirozené, že někteří hráči měli mezi sebou užší vztah. Ale tak to chodí v každé skupině lidí. Osobně jsem si výborně rozuměl s chorvatským Zlatkem Vujovičem, bosenským Safetem Sušičem, srbským Pixym (Dragan Stojkovič) či černohorským Dejanem Savičevičem. Naše manželky se znají. A že třeba Makedonec Darko Pančev kamarádil víc se slovinským Srečkem Katancem, mi absolutně

nevadilo. Politické otázky se nikdy neřešily v národním mužstvu a neměly žádný vliv na mezilidské vztahy. Byli jsme prostě reprezentanti jednotné Jugoslávie. A já mám dodnes minimálně dobrý vztah s každým ze svých bývalých spoluhráčů. S žádným z nich nikdy nedošlo k nedorozumění nebo ke sporu ani kvůli sportu, ani kvůli politice. Přitom jsem vždycky měl svůj vlastní a jasný postoj. Podívejte, když v roce 2012 zemřel Miljan Miljanič (slavný trenér, který v polovině 70. let vedl během tří sezon mimo jiné Real Madrid), jel jsem na jeho pohřeb. Bylo to poprvé po válce, co jsem cestoval do Bělehradu. Televize o mně chtěla natočit reportáž. Slušně jsem odmítl. Stačilo vysvětlit, že jsem tu kvůli tomu, abych uctil památku velké osobnosti jugoslávského fotbalu, a všichni mi rozuměli. Nedávno jsem se také v Bělehradu zúčastnil svatby dcery jednoho dobrého přítele. Časy se mění, i člověk se mění.“

Netlačila na vás například různá média? Nedostávali při zápasech Jugoslávie přednost určití hráči podle toho, zda jste hráli v Bělehradu, Záhřebu nebo v Sarajevu?

„To si nemyslím, a to proto, že to se mnou pravidelně konzultovali. Ivica Osim, který trénoval reprezentaci od roku 1986 až do konce toho, čemu já říkám jugoslávské doby, mohl pracovat nezávisle, aniž by musel brát v úvahu národnostní nebo politické otázky. To, co ho zajímalo, bylo hřiště. Proto chtěl mít k dispozici nejlepší hráče. A podle toho skládal své jedenáctky. Jiné kritérium než sportovní neexistovalo. Ani nemohlo. Nedokážu si představit, že by trenér postupoval jinak. Jaký bordel by to pak byl?“

Když čteme v knize, která o vás byla napsaná, pasáže o vašem dětství v Sarajevu, získáváme dojem, že to místo bylo tenkrát takovým rájem na zemi. Zdá se, že na tu dobu vzpomínáte velmi emotivně...

„Řeknu vám jednu věc: nedávno jsem poprosil své dvě dcery, aby mě oblékly do dresu FK Sarajevo, až umřu. Je to jediný klub na světě, který miluji víc než sebe. Symbolizuje moje město, moje mládí, školu, moje první lásky, moji manželku, moje děti, mého otce, moje kamarády. Je to město, ve kterém jsem se stal mužem a tím, čím dodneška jsem.

Měl jsem dvě výchovy: výchovu svého otce a výchovu města. Tam se člověk díky styku se sousedy naučil být tolerantní. Multietnické Sarajevo bylo město všech náboženství. Platila kolektivní výchova, která spočívala v tom, že musíte mít rádi ostatní a musíte jim rozumět, aby všichni mohli žít společně v míru. Respekt byl základní hodnotou tamního každodenního života. Jak občas říkám, jsem jako pes. Pes má jednoho pána. A mým pánem je Sarajevo!“

Jelikož vás trochu znám, nemohu se pro pobavení nezeptat: jaká panuje v Sarajevu rivalita mezi FK a Željezničarem?

„Snad nechcete, abychom tu mluvili o Željezničaru? To můžeme rozhovor rovnou ukončit (směje se). Moje výchova mi nedovoluje mluvit o komkoli špatně. Řekněme tedy, že město je rozdělené. My jsme Sarajevo, oni jsou Željezničar. Rivalita byla součástí mého mládí. Vyrůstal jsem v ní. Byla to ale důstojná rivalita, na rozdíl ode dneška, kdy je mezi fanoušky víc násilí. Například psi byli tehdy oblečeni v červené či v modré barvě. Když Željezničar náhodou vyhrál derby,

soused k nám chodil na návštěvu s modrou šálou svého klubu kolem ramen. Tatínek ho i tak – i když velmi nerad – vždy pozval na kafe, jako obvykle. A teď mě držte: můj zeť fandí Željezničaru! To vám ukazuje, jak člověk musí být tolerantní. Nicméně jsme se jednou před našimi holkami radši přece jen domluvili, že se nikdy doma o derby bavit nebudeme.“

Zažil jste také jediné dva mistrovské tituly FK Sarajevo v jugoslávské éře. První jako dítě v hledišti v roce 1967, druhý už jako hráč v roce 1985, v posledním roce před vaším odchodem do Španělska.

„Jugoslávská liga byla v té době jednou z nejlepších na světě vůbec. Jen si vzpomeňte, jaké velké kluby v ní soutěžily a jací kvalitní hráči v ní působili. Jsem přesvědčený o tom, že kdyby tehdejší televize a média byly to, co jsou dnes, ligové zápasy by se vysílaly po celé Evropě. Úroveň byla opravdu vysoká. Liga měla náboj, stadiony byly plné. Nejenže byla spousta derby, ale každý venkovní zápas byl náročný. Nešlo jen o Crvenou Zvezdu, Partizan, Dinamo Záhřeb a Hajduk

Split. Když jsme vyrazili do Tuzly nebo do Mostaru v Bosně, žádná legrace to také nebyla. A nemluvím třeba o Lublani, kde to bylo až pekelné. Tenkrát měli sportovci, a obzvlášť fotbalisté, výsadní postavení ve společnosti. Stačilo umět pár kliček a byl jste hvězdou svého města.“

Čím si vysvětlujete umění Jugoslávců snad ve všech míčových hrách?

„Geny! Byli jsme soutěživí. Náš problém ovšem byl, že jsme měli život trochu moc rádi a často si jej příliš užívali. Chyběla nám kázeň. Tak, jak jsme byli výborní, když jsme byli nasraní, tak jsme byli nuloví, když nám někdo mazal med kolem huby. Ale všeobecněji bych řekl, že máme sport v genech. Je to i záležitost prestiže.“

Existuje i něco jako jugoslávská škola?

„Myslím si, že se rodíme s určitým přirozeným talentem. Každý národ má talent na něco, my ho máme na sport. Měli jsme ale, a je potřeba to říct, také dobré trenéry s kvalitní vzdělávací metodikou. Nároky byly vysoké. Dám vám jeden příklad, který mluví za vše:

můj otec, jenž chytal v jednom menším klubu na amatérské úrovni v Sarajevu, byl můj první trenér tým, jak jsme doma neustále kopali spolu. Když už jsem pak byl kapitánem jugoslávské reprezentace a FK Sarajevo, hráli jsme na jaře 1985 ligový zápas doma proti Partizanu Bělehrad, který jsme porazili 2:1 díky mým dvěma gólům. Nestávalo se mi to moc často, ovšem můj otec nepovažoval za nutné mi k tomu pogratulovat. V pondělí, tedy o den později, se přišel z továrny, kde pracoval, podívat jako obvykle na náš trénink. Trenérův asistent se s ním dal do řeči a chtěl mu říct, že můj nedělní výkon nebyl vůbec špatný. No, bylo to poprvé a naposled v mé kariéře, co jsem dostal desítku v novinách... A jak zareagoval můj otec? Odpověděl asistentovi, že jsme všichni parta kopyt a odešel ze stadionu! Byl jsem dvacet let profesionálním hráčem a odehrál jsem 871 zápasů za svoji kariéru, ale ani jednou jsem svého otce neslyšel říct, že by se mi jeden zápas povedl. Tím chci jenom ukázat, jaká byla tehdy mentalita. Trenéři byli perfekcionisté.“

O jugoslávských fotbalistech se říkávalo, že to jsou Brazil-

ci Evropy. I z vás zůstal obraz především čistého a elegantního obránce. Tatínek vám to tedy nikdy neřekl?

„Ne, ale s tatínkem jsme si doma neustále přihrávali. Strávil jsem nespočet hodin jako dítě u betonové zdi. Ta byla nedílnou součástí každého stadionu. Neustále jsme do ní kopali. Pravou nohou, levou nohou, nártem, placírkou, se zpracováním, bez zpracování, jedním dotekem, dvěma doteky... Přihrávka je základ fotbalu. Ta mu dává smysl. Tak, jak se dítě musí nejdříve naučit abecedu ve škole, než může začít se slabikami, nebo tak, jak houslista či klavírista musí každý den cvičit, tak se malý fotbalista musí naučit perfektně pracovat s balonem. Musí ovládat techniku. Fyzická stránka je druhořadá, na ni je spousta času. A tohle byla jugoslávská škola. Můj oblíbený basketbalista byl Mirza Delibašić (slavné bosenské křídlo ze 70. a 80. let. Vyhral mimo jiné Euroligu se Sarajevem v roce 1979, MS a olympijský turnaj s Jugoslávií v letech 1978 a 1980 – pozn. aut.). Byl to Beethoven basketbalu! Když držel balon v ruce, to byla čirá dokonalost. V házené jsme měli bratry Vujičiče. A mohl bych vyjmenovat

spoustu dalších hráčů. Pf... To byli všechno velikáni. A proč? Především díky technice.“

Co ale přece jen chybělo jugoslávské fotbalové reprezentaci, aby dosáhla velkého úspěchu, tak jako třeba Crvena Zvezda Bělehrad vítězstvím v Poháru mistrů evropských zemí v roce 1991?

„Naučit se, co je opravdový profesionální život. Já jsem patřil k první generaci, která mohla snadněji odejít a hrát v zahraničí. I tak jsem ale musel počkat do svých 27 let. Po nás následovali Pančev, Savičević, Zvonimir Boban a další. A ti už mohli přestoupit do ciziny, když byli ještě relativně mladí. To je podstatný rozdíl. Když já jsem hrál v Jugoslávii, dávali jsme si steak s hranolky a k tomu ještě dezert před zápasem. Nikdo se nestaral o životospřávu, nevěděli jsme, co je zdravá výživa. Dnes sledujeme, jestli hráč nesnědl o deset gramů salátu víc, než by měl. Podívejte se na Edina Džeka v AS Řím nebo na Miralema Pjaniče v Juventus. Oba mají ukázkový přístup ke své práci. My jsme takoví nebyli.“

Letošního šampionátu v Rusku se zúčastní jak

Chorvatsko, které předvádělo možná nejatraktivnější hru na mistrovství Evropy před dvěma lety, tak i Srbsko, jehož junioři vyhráli mistrovství světa do 20 let v roce 2015. Znamená to, že „jugoslávský“ fotbal těží pořád ze své slavné minulosti a svých zkušeností?

„Talent zůstává. Práce s mládeží zůstává. Bohužel ale chybějí slušní funkcionáři – ‚slušní‘ ve všech smyslech slova. Je příliš těch, kteří chtějí rozhodovat o všem, i o tom, čemu nerozumějí. Dnes tito lidé vidí především svůj vlastní zájem. Je to ale už i politická věc.“

V roce 1999 jste krátce trénoval bosenskou reprezentaci. Ta bude v Rusku chybět, čtyři roky po historické účasti na MS v Brazílii. Budete tedy fandit Chorvatsku a Srbsku?

„To, co si přeji, je, aby vyhrál fotbal. Pokud by oba týmy mohly dojít do finále, byl bych jediné rád. Davor Šuker, jenž předsedá chorvatskému svazu, je můj dobrý přítel. Ale nejsem fanoušek jednoho či druhého. Pokud budou hrát dobře, budu fandit jejich fotbalu – jugoslávskému fotbalu.“

Vrátíme se ještě k politice. Bývalý francouzský prezident Charles de Gaulle kdysi prohlásil, že „politika je příliš vážná věc, aby mohla být svěřena politikům“. Diego Maradona pro změnu jednou poslal jednoho novináře do háje s tím, aby se staral spíš o mezinárodní politiku, protože fotbal je příliš vážná věc. V případě Jugoslávie jsou fotbal a politika spojené nádoby. Ve zmiňované knize se třeba dovídáme, že Radovan Karadžić, politický vůdce bosenských Srbů během občanské války odsouzený v roce 2016 Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii ke čtyřiceti letům vězení (mimo jiné za zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a za genocidu ve Srebrenici), byl jednu dobu v polovině 80. let... psychologem FK Sarajevo. Jak na něj vzpomínáte?

„Dodnes se mi o něm mluví velice těžce, aniž bych se rozčiloval. V té době ale pracoval coby psychiatr v sarajevské nemocnici. Byl přiveden do klubu kvůli tomu, aby nám pomohl s motivací v době, kdy se mužstvu nedařilo. Je to chlap, který se narodil v Černé Hoře, jeho rodina pochází z Kosova,

hájí zájmy Srbů v Bosně a je zodpovědný za masakry a smrt několika tisíc lidí. Lidsky mu nelze nic odpustit. Nicméně si pamatuji jeho velké projevy, když byl v Sarajevu. Tehdy vykládal o velké Jugoslávii a o Titovi. Nedokážu pochopit jeho myšlenkový vývoj, změnu jeho postoje. Musím zároveň říct, že Karadžić nebyl jediným zločincem. Znal jsem osobně některé další, bavili jsme se spolu v hospodě, potkávali jsme se na dovolené. Člověk tehdy nemohl tušit, co se z nich stane. Četba a pochopení historie jsou velmi náročné. (Následuje delší pauza.) Když se k tomu člověk vrací a přemýšlí o tom... Jak je to vůbec možné? Ale ano, jak Karadžić, tak i jiní jsou zkrátka lidé, se kterými jsem žil, dělil se s nimi o jídlo a občas poklábal u šálku kafe, jako to teď děláme my dva.“

Jaký člověk byl ale Karadžić?

„Byl to týmový psycholog, jakých je dnes spousta. Bude vám něco vykládat, klást otázky, bude se snažit vás rozesmát nebo bude mlčet... Je iks způsobů, jak hráče namotivovat. Jeho projevy byly vždy pozitivní. Nebyla u něj jediná známka čehokoli zvláštního.“

Nikdo tehdy nemohl tušit, že se z něj stane řezník*. Po zbytek svého života se asi budu snažit najít odpověď na otázku, jak v něm mohly současně existovat dvě tak odlišné osobnosti. A obávám se, že ji nikdy nenajdu.“

Opustil jste své milované Sarajevo v roce 1985. Proč jste šel do Betisu?

„Pro jugoslávské hráče bylo tehdy přirozenější odejít do Francie. Spousta vynikajících hráčů hrála ve francouzské lize. To bylo dáno historií, tradicí, ale i politikou. Jugoslávci často odcházeli do Francie. Mohl jsem zůstat v Sarajevu. Neměl jsem vlastně důvod odejít, obzvláště po titulu. V další sezoně jsme měli hrát Pohár mistrů evropských zemí. Prodloužil jsem dokonce smlouvu, a to za vynikajících finančních podmínek. Podepsal jsem v pondělí a ve středu se mi ozval Betis. Ve čtvrtek jsem tedy mluvil s vedením FK, které mi dalo svolení, a v sobotu jsem podepsal nový kontrakt v Seville.

Byl to osud. Betis byl jednoduše první zahraniční klub, který o mé služby projevil zájem. Tehdy byl počet cizinců v každém evropském klubu velmi omezený. Zkusit to jinde byla pro mě nutnost. Potřeboval jsem novou výzvu. Platilo to ale pro všechny jugoslávské sportovce.“

Zůstal jste ale ve Španělsku jen dva roky, načež jste odešel do Sochaux, městečka na východě Francie, kde klub dokonce zrovna sestoupil do druhé ligy. To nějak nedává smysl.

„Myslíte? (směje se) V Seville jsem mohl a měl zůstat. Podepsal jsem tam dokonce dohodu o smlouvě budoucí. Jenže během následujících šesti měsíců jsem uvažoval o tom, že bychom se s rodinou vrátili do Jugoslávie. Zároveň se mnou v Seville hrál argentinský reprezentant Gabriel Calderon (mimochodem hrál finále MS 1990), o nějž projeвили zájem v Paris Saint-Germain. No, a jelikož v Sochaux hledali stopera,

**Poznámka:* Ani během třinácti let od svého útěku, než byl dopaden srbskou policií, Radovan Karadžić nepřestal fotbal sledovat. Jeden z jeho synovců později prozradil, že zatímco byl jeho strýc hledán jako válečný zločinec, žil s falešnou identitou a pracoval na soukromé klinice v Bělehradě, zároveň často jezdil do Itálie, aby sledoval zápasy Siniši Mihajloviče a Dejana Stankoviče v dresech Lazia a Interu.

funkcionáři PSG jim doporučili mě. Že prý viděli slušného středního obránce, když se byli podívat na Calderona. Sportovní ředitel Sochaux přijel tedy také, zrovna když jsme hráli proti Atlético Madrid a já dál vítězný gól. Mezi Sevilou a Sarajevem bylo 4000 kilometrů, Francie byla blíž, a tak jsem kývl na nabídku Sochaux, kde jsem nakonec strávil sedm sezon. Nikdy jsem toho rozhodnutí nelitoval.“

Ano, protože to bylo jedno z vašich životních rozhodnutí.

„Válka vypukla, když jsem byl v Sochaux, a všichni lidé se tam chovali úžasným způsobem, včetně vedení továren Peugeot, které financovalo chod klubu. Když se situace v Sarajevu zhoršovala, ubytovali jsme doma až dvaadvacet uprchlíků. Ten stav trval skoro dva roky. Francouzská policie a vedení města mi tehdy pomohly, aniž by požadovaly jakýkoliv doklad. Nechtěly vůbec nic! Díky tomu že jsem byl ‚Faruk ze Sochaux‘. Bylo to neuvěřitelné. Stačilo, abych tam zašel a vysvětlil jim situaci v mé zemi. Myslím, že to ukazuje, jaká země Francie byla a také, jací lidé můžou být. Samozřejmě, že pak bylo potřeba administrativní situaci všech těch lidí dát do pořádku,

ale až později. Nejdřív pomoc, pak papíry. Bylo tam také jedenáct dětí, a ty musely chodit do školy. Hodně rodin z mého okolí také přijalo na nějakou dobu další uprchlíky. S manželkou jsme všechno – cesty, ubytování atd. – organizovali a řídili. Nakonec si říkáme, že díky té obrovské vlně solidarity v Sochaux jsme možná pár životů zachránili. Víte, jsem přesvědčený, že naprostá většina lidí chce pomoci i v dnešní migrační krizi. Myslím si, že Evropa ve své historii několikrát ukázala, že stojí na určitých lidských hodnotách. Přiznejme si, že válka je především politická záležitost. Kdyby byla vůle se domluvit, tak by krize mohla být už vyřešená. Nejdřív je ale potřeba zastavit válku tam, kde zuří. Stačí se ovšem podívat na zprávy v televizi. Co tam v těch zemích vidíme? Tanky a zbraně poslední generace, přitom lidé nemají co jíst a utíkají. Možná že to, co říkáme, je naivní, nicméně v politice jde především o obchod, ne o dobro lidí. Přesto nepřestávám věřit – a to ani nechci – v návrat lidských hodnot.“

Ten příběh a víra jsou důvody, proč jste se rozhodl zůstat ve Francii po konci války a nevrátit se?

„To je prostě život. Okolnosti rozhodly, a proto mám dnes francouzské občanství.“

Mohly se podle vás věci vyvíjet jinak? Možná poklidněji jako v Československu ve stejné době? Nebyla přeci jen Jugoslávie utopií, zemí, kterou dlouhá léta držel pohromadě jen jeden člověk?

„Tleskám tomu, co dokázal Tito. On zemi nedržel sám. Kdyby národy spolu žít nechtěly, Tito by s tím sám nic neudělal. Ale skutečnost, že všichni Jugoslávci spolu naopak žít chtěli, byla právě jeho zásluha. A tomu tleskám. On to zorganizoval a dával tomu spolužití řád. Jistě, měl svoje oponenty, tak jako všude jinde, ale většina lidí za ním stála. Vezměte si školství, zdravotnictví, bezpečnost nebo jakoukoli jinou oblast: vše tehdy v jeho systému fungovalo lépe, než je tomu dnes. Možná jsem si nebyl vědom všech souvislostí a možná to byla diktatura, ale vím, že jsem v Sarajevu prožil šťastné mládí. A řekl bych, že moji kamarádi také. Tito měl ale jednu špatnou vlastnost. Myslel si, že je nesmrtelný a nenahraditelný, a nepřipravil zemi na to, co bude následovat po něm. Pozdější válka byla ovšem zá-

ležitostí menšiny. Bohužel lidé, kteří ji chtěli a jsou za ni zodpovědní, byli z jejich pohledu na správném místě ve správný čas. Válka se rozpoutala sice pouze v zájmu těchto zločinců, ale stačilo jim slíbit relativně málo, aby dokázali přesvědčit i ostatní, že je to také v jejich zájmu. Člověk je holt už takový. Má v sobě kus ďábla. Moc ho láká a nechává se snadno zmanipulovat. Protože nepřemýšlí. Kdyby přemýšlel, chápal by, že válka v Jugoslávii nebyla etnická či náboženská, jak se vykládá. Tvrdit, že za válku může náboženství, není pravda. Je to lež.“

Tak to je ale snad všude na světě, ne?

„Ano. Dnes toho hodně lidí lituje a já jsem jedním z nich. Žádná válka si nezaslouží ztrátu jediného života. V Sarajevu se konaly olympijské hry, jedny z nejhezčích v historii, ve Splitu Středomořské hry (v roce 1979) nebo se podívejte, kolik mistrů světa jsme napříč různými disciplínami měli, podívejte se na jugoslávskou kinematografii, na jugoslávskou kulturu... Byl to talentovaný národ, který ctil určité hodnoty. A přesto jsme se nebyli schopni sejít k jednomu stolu a říct si –

tak jak to třeba udělali Čechoslováci: ‚Už to takhle dál nejde, pojďme žít odděleně‘. To je ostuda. To, co nám předávali naši praprarodiče, naši prarodiče a naši rodiče, to, co jim bylo nejcennější, jsme prostě zahodili. A co teď máme my říct našim dětem? Nejsem dost vzdělaný, abych tu vykládal o náboženství, a ani to nechci, nicméně Jugoslávie byla důkazem toho, že ať je člověk jakéhokoli vyznání, lze žít společně v míru. Jugoslávie byla totéž, co dneska Evropská unie. Já jsem sice muslimský Bosňák, ale to jen proto, že jsem se tak narodil. Nevybral jsem si to a neznamena to, že nemůžu žít ve stejné zemi s katolickým Chorvatem nebo s pravoslavným Srbem. Vždyť žiji ve stejné rodině s jedním fanouškem Željezničaru (lehce se usmívá). Taková je pravda a stydím se, když ji mám vysvětlovat svým dětem. Vinu nesou jak politici, tak náboženští funkcionáři, kteří kašlali na podstatu náboženství a upřednostňovali své politické a ekonomické zájmy.“

V tomto okamžiku přichází servírka kvůli další objednávce, přerušuje tedy na chvíli rozhovor, načež se Faruk ptá, zda to, co vypravuje, je zajímavé, a trochu nevěřičně – ale možná to byl jen

můj dojem a pletu se – zda mu vůbec rozumím. „Pojďme se už radši bavit o fotbale, přesvědčuj mě. Kvůli němu tady my dva spolu přece sedíme, ne? Já, muslimský Bosňák, a ty, katolický Francouz – nebo co jsi vůbec zač? Ve Francii jste už skoro všichni také muslimové (směje se). Tak co mičuda? Máš k ní další otázky?“

Mám, ale nejsem si jistý, že první z nich se vám bude líbit. Chtěl jsem totiž začít vaší prohrou 1:4 s Německem na San Siru hned v prvním zápase na mistrovství světa. Přitom když se člověk dívá na soupisku jugoslávské reprezentace v roce 1990, je to – obzvlášť v záloze a v útoku – až neuvěřitelný seznam vynikajících hráčů. Jedno eso vedle druhého.

„Nejdřív je nutné mluvit o kvalitě německého týmu a uznat jeho sílu. Nestali se mistry světa náhodou. Němci s Matthäusem, Klinsmannem, Völlerem, Augenthalerem nebo Brehmem měli v té době jedny z nejlepších hráčů na světě. Nicméně když se znova podíváme na ten zápas a necháme stranou branky, zjistíme, že jsme nebyli směšnější a že jsme dokonce Němcům působili problémy.

Ovšem když prohraješ 1:4, jediné, co můžeš po zápase dělat, je držet hubu. Nemůžeš přece tvrdit, že jsi hrál dobře, což jsme také nedělali.“

Pak to ale byla celkem slušná jízda: následovaly dvě vítězství proti Kolumbii a Spojeným arabským emirátům ve skupině a postup z osmi-finále na úkor Španělska (2:1). Bylo to tehdy umělecké dílo autora dvou gólů Stojkoviče?

„Konečně dobrá otázka! Byl to především krásný šampionát. Myslím, že Italové zvládli organizaci na jedničku. A když vzpomínáte na hráče jako Stojkovič, Butragueño, Van Basten, Gullit – a málem bych zapomněl na Maradonu, říkáte si, že to přece nebyla špatná doba. I přes vysokou prohru s Německem v úvodu turnaje jsme nepřestali věřit, že máme potenciál na to dojít daleko. A po výhře proti Španělsku v prodloužení jsme začali uvažovat o celkovém vítězství. Stojkovič dal dva góly z říše snů. Jenže pak přišlo nešťastné čtvrtfinále proti Argentině...“

Ve kterém jste už od 31. minuty hráli v deseti po vyloučení Refika Šabanadžoviče...

„...který měl za úkol hlídat Maradonu. Hráli jsme odporně, na hřišti bylo šílené vedro, snad padesát stupňů na slunci. Přesto jsme došli až k penaltám. A tam se rozhodčí spletl v pořadí hráčů... Nevím, jaký to mělo vliv. Dnes jsou to už jen zbytečná kdyby. Po zápase v nás převládla směs hrdosti, obrovského zklamání a vzteku. Hrát proti Maradonovi byl také životní zážitek. Byl to dirigent. Když jsme měli balon, neběhal, jen řídil své spoluhráče: ‚Ty stůj tady, ty běž tam...‘ Cítil hru, vnímal fotbal o půl minuty dřív, než všichni ostatní na hřišti. Byl to prostě génius.“

O Maradonovi máte ale ještě jednu podivuhodnou historku...

„V sezoně před šampionátem hrál náš brankář Tomislav Ivkovič za Sporting Lisabon, který se střetl s Neapolí v prvním kole Poháru UEFA. Oba zápasy skončily remízou 0:0, a tak o postupu musely rozhodnout penalty. Když už se Maradona chystal kopnout svoji, Ivkovič k němu přišel a řekl mu, že se s ním vsadí o 100 dolarů, že mu to chytne. A stalo se! Vyrazil mu penaltu a po zápase, když už byli hráči Sportingu

pod sprchou, zaklepal Maradona na dveře jejich šatny a přinesl Tomislavovi oněch 100 dolarů. Můžete se podívat na YouTube, uvidíte, jak spolu mluví a jak jde za Maradonou po svém zákroku, aby mu připomněl sázku. Jenže tady to nekončí, protože Tomislav mu chytl penaltu i v tom čtvrtfinále. Takže je to jediný brankář na světě, který se může pochlubit tím, že vyrazil dvě Maradonovy penalty! No, není to krásné?“

Jenže to, co si všichni přede vším pamatují, je, že vy jste neproměnil poslední penaltu a Jugoslávie kvůli tomu skončila. Ale zcela upřímně: nebyla moc dobře kopnutá, byla v ideální výšce pro brankáře...

„Můj spoluhráč z Betisu Gabriel Calderon věděl, jak je kópu, a poradil Goycocheaovi, že má počkat co nejdéle, než skočí na jednu stranu. Uměl jsem totiž měnit stranu svého kópu na poslední chvíli. No, v tomto případě se to nepovedlo... Dlouho mi pak všichni říkali, že kdybych býval dal svoji penaltu a kdybychom bývali postoupili, nevypukla by válka, že by lidé místo toho slavili a radovali se společně. I já jsem tomu nějakou dobu věřil. Ale

není to tak jednoduché. Možná bych válku oddálil, ale upřímně nevím. Dodnes říkám pokaždé něco trochu jiného podle nálad. Ono, i kdybych ji dal, neznamenalo by to ještě, že bychom postoupili do semifinále. Jen bych vyrovnal stav. Ale ať dnes přijedu kamkoli v Jugoslávii, lidé se o tom se mnou chtějí bavit. Připomínají mi, jaká to byla tenkrát škoda. Proto se občas ptám sám sebe, zda nakonec přece jen nemají pravdu. Jen si zkuste představit, že by se jednotná Jugoslávie stala mistrem světa ve fotbale... To je tak velká věc, že může zcela změnit náladu ve společnosti a být následně využívána politiky. Ale tak to je, já už s tím nic neudělám. Stalo se to součástí naší historie. V té kolektivní vzpomínce je i krása fotbalu. A zvláštnost života.“

Co jste cítil na hřišti okamžitě po svém neúspěchu?

„Přetáhl jsem si dres přes hlavu a zatratil jsem Safeta Sušiče! Už při zápase ve skupině proti Kolumbii a Renému Higuítovi jsem totiž jednu penaltu neproměnil. A na konci zápasu s Argentinou jsem pocítil obrovskou fyzickou únavu. Jenže moc kandidátů se nepřihlásilo, když bylo potřeba rozhodnout, kdo bude kopat pe-

nalty. K tomu náš trenér Ivica Osim už odešel ze hřiště. Jednak byl nervózní, jednak považoval svoji práci už za hotovou a myslel si, že penalty jsou záležitost, kterou nemůže ovlivnit. Takže zůstalo na nás, starších hráčích, abychom rozhodli, kdo půjde kopat. Safet ukazoval přirozeně na mě a já nemohl odmítnout. Nejenže jsem penalty kopal pravidelně jak v reprezentaci, tak v klubu, ale hodně jsme je také trénovali v Itálii, až z toho brankáři šileli. Ovšem i když jsem strach neměl, necítil jsem se nejčerstvěji.“

A co jste dělali po zápase?

„Atmosféra v šatně byla pohřební. Věděli jsme, že jsme byli hodně blízko velkého úspěchu. Byli jsme opravdu přesvědčení, že jsme mohli pohár získat. Po sprše jsme se ani nevrátili do hotelu. Trenér nám dal volno. Já jsem šel s několika nejbližšími spoluhráči na večeři. Manželky byly s námi. Pak jsme se všichni rozešli. Byl prostě konec.“

Zažil váš otec tuto epizodu vaší kariéry? Bavil jste se s ním o tom?

„Ne, můj otec zemřel, když jsem byl v Seville, 1. května na lavici

náhradníků na stadionu FK Sarajevo. Běhal tam pravidelně. Onoho dne si sedl na lavičce, aby si zavázal tkaničky, a dostal infarkt. Svým způsobem to byla, pokud se to tak dá říct, krásná smrt.“

Při troše představivosti jsme mohli mít na MS 1990 finále mezi dvěma zeměmi, Jugoslávií a Československem, které si lidé po světě tak často pletli a které by obě odehrály svůj poslední zápas na velkém šampionátu...

„Ano, penalta, kvůli které Československo vypadlo ve čtvrtfinále proti Německu, byla problematická. Už v té době se mluvilo o tom, že některé země jsou protežované kvůli zájmům televize. Já tedy nevím, do jaké míry by pro reklamní trh bylo zajímavé takové finále. Ale řeknu vám ještě jednu věc: co se týká fotbalu a Československa nebo České republiky, měl jsem jiný sen než si zahrát finále mistrovství světa. Zkuste uhádnout!“

Opravdu netuším...

„Snil jsem o tom, že bych hrál za Spartu. Kvůli barvě dresu. Má totiž stejnou jako dres FK

Sarajevo! Moc jiných klubů v Evropě nemá takovou červenou.“

Tak to je bohužel jeden z těch snů, který se asi už nikdy neuskuteční. Ale ještě

můžete snít třeba o tom, že jednou budete Spartu trénovat.

„Proč ne? (směje se) Prahu už trochu znám, dokázal bych si to představit.“